

DE GROENE AMSTERDAMMER

Onafhankelijk weekblad sedert 1877

Jaargang 114 nummer 7

14 februari 1990 f 3,95

Waarin opgenomen:

de anti
apartheids
krant

**Met Adriaan van
Dis, Connie Braam,
Pieter-Dirk Uys,
Astrid Roemer en
Selma Vrooland**

**Hans van Mierlo
for President! / 4**

**De verloren
onschuld van
Curaçao / 10**

Grrr / 2

Cultuur & Samenleving / 6

De moord op het AUB / 7

De onderbouw / 8

Interview: Carole Yance / 9

Profiel: Arnold Meijer / 21

'Oral history' in de Sovjetunie / 22

K. W. Fricke over de Stasi / 23

De voetballende intellectueel / 24

Een moderne Griekse trilogie / 25

Kroniek van kunst en cultuur / 26

Het debuut van M. Februari / 28

8 710206 200013

'Viva Mandela!'

*Een reportage vanuit
een gistend Soweto:
'Onderhandelingen
lijken verder weg
dan ooit!'*

Pagina 3-4

Illustratie: Marc Terstroet

‘Onderhandelen met de regering is wel de laatste gedachte die je te binnen schiet te midden van de puur revolutionaire stemming in Mandela’s woonoord Soweto. De sfeer is eerder een van: nu doorvechten, de overwinning is nabij. Slechts één spreker waagt het tot kalmte te manen. Andrew Mlangeni, de ANC-veteraan, roept de uitzinnige jongeren op naar school te gaan. ‘Hoe denk je immers een land te besturen als je niet naar school bent geweest?’ Rudi Boon liet zich bijna platdrukken in het toy-toyende voetbalstadion van Soweto. Een feestreportage.

Een uitzinnig Soweto

Foto: AP

‘Ga naar school en gedraag je!’

Rudi Boon

SOWETO – ‘Viva the African National Congress. Viva the Communist Party of South Africa. Viva the spirit of no-surrender. Viva the spirit of no-compromise. Viva our first trained number of Umkhonto we Siswe, our commander comrade Nelson Mandela. Viva!’ Vijfentertigduizend mensen zondagmiddag in het Jabulani-amfitheater in Soweto. Overvoerd klinkt het ‘A-N-C A-N-C A-N-C’. Voor het huis in Orlando-West waar Nelson Mandela 28 jaar geleden woonde, wordt dag en nacht de toy-toy gedanst. ‘Mandela komt! Comrade, onze leider Nelson Mandela groet jullie.’

Zuid-Afrika is bijna vrij. Er moeten weliswaar nog borgen worden verzet voordat je daar iets van ziet in de straten van Johannesburg, er moeten nog zaden worden geegschapt voordat de apartheid is afgeschaft, de scheidung zal zichzelf moeten overdoen voordat het racisme is uitgebanen, maar een weg terug is er niet meer.

Zuid-Afrika is veranderd. Op de dag af vijf jaar geleden was ik hier en beschreef Johannesburg als een Manhattan-in-wording. Nu is Manhattan een dorp aan de rivier vergeleken bij de wereldstad die door de uitholling van de apartheid door de zwarte bevolking is veroverd op de blanken. Wie toen zou hebben gezegd dat over vijf jaar Nelson Mandela op de Zuid-Afrikaanse staats televisie zou aankonden ‘dat de gewapende strijd moet voortgaan’, zou voor gek zijn verklaard. Dat heeft nu dus plaatsgevonden, de hele wereld heeft het kunnen zien, Zuid-Afrika heeft het kunnen zien.

Sinds de toespraak van president De Klerk valt het land van de ene verandering in de andere. Afgelopen vrijdagavond een uitzending van een Amerikaans discussieprogramma met minister P.ik Botha, inkatha-leider Mangosuthu Buthelezi en ANC-voorman Thabo Mbeki. De eerste en de derde gezwoeren vijanden, de tweede en de derde gezwoeren vijanden. Maar nu prijzen Botha en Mbeki de poten onder elkaars stoet vandaan. Ze noemen elkaar ‘broeder’, Botha en Mbeki. Buthelezi, jarenlang de sleutelfiguur

voor Pretoria om het ANC buiten spel te zetten, wordt nu door P.ik Botha straal genegerd en door Mbeki minzaam uitgenodigd tot samenwerking.

De regerende Nationale Partij van Zuid-Afrika en het African National Congress, ze vertonen de ongerijmde omgangsvormen van een coup de foudre. Na Mandela’s toespraak in Kaapstad, waarin hij zei alle motieven voor de gewapende strijd nog onverkort aanwezig te achten, haastte de ene na de andere vooraanstaande Nationalist zich te verklaren ‘openingen’ te zien. De Nationale Partij betoont zich dezer dagen een en al begrip voor het feit dat ‘de heer Mandela zich nu eenmaal moet positioneren tegenover zijn achterban en het ANC’. Het geweld van afgelopen zondag in Kaapstad, aldus een parlementair uit de regeringsbanken, was niet erger dan bij een gemiddelde voetbalwedstrijd. ‘Er schuilt nu eenmaal een zeker risico in het bijeenbrengen van een massa’, aldus de politicus. En weer keek de natie elkaar aan alsof men in Kalahari hoorde donderen.

De regeringsgezinde bladen Beeld en Citizen die dat geweld in hun editie van maandagochtend als opening brachten, liepen voor het eerst geheel uit de pas met de partij en voor het eerst zullen zij met instemming zijn gelezen door de horden van de Afrikaanse Weerstands Beweging die ik zaterdag in de straten van Pretoria ‘Hang Mandela’ heb horen brullen. Het avondblad The Star brengt daarentegen een extra editie op straat met als reuzeop ‘De strijd gaat door!’ boven een foto van Nelson en Winnie met geheven gebalde vuisten.

Hoogverraad

Terwijl de geplande toernooi van Mandela verzandt in een reusachtige chaos, onder meer omdat Winnie een en ander niet van het National Reception Committee wil laten verlopen maar in handen heeft gegeven van de South African Youth Organisation bevrens een door de oor louchre Franse zakenman, gaan voor tal van anti-apartheidactivisten de historische gebeurtenissen onafgebroken door. Zaterdagavond een welcome home-party voor Barbara Hogan, de eerste blanke vrouw die voor hoogverraad

werd veroordeeld. Een welcome home-party voor ANC-veteraan Ben Turoc, na dertig jaar ballingschap teruggekeerd naar Zuid-Afrika. Andere families zijn op dat punt verdeeld. Velen vinden dat ze de instructies van het ANC moeten afwachten en niet op eigen houtje naar Zuid-Afrika moeten terugkeren.

Advocatenkantoren die jarenlang politieke gevarenden verdedigden en sinds het aantreden van De Klerk aanzienlijk minder werk hadden, komen in spoedvergaderingen bijeen. De vraag wie wel of niet vervolging kan verwachten na reparatiëring is een juridisch doolhof waarvoor een reeks proefprocedures zal moeten worden gevoerd. De rechter krijgt het druk in het nieuwe politieke klimaat. De Conservatieve Partij heeft zojuist aangekondigd Mandela en Stulu te zullen aanklagen wegens hoogverraad op grond van hun uitspraken tegen de staat. En gezien de Common Law rond ‘de’ staat en het hoogverraad zal er van hoerhand geseponeerd moeten worden wil de klok niet dertig jaar worden teruggedraaid.

Mandelania

Ondertussen hebben de media een nieuw fenomeen ontdekt: wie is Nelson Mandela! Alle kranten brengen in lange afleveringen de geschiedenis van het ANC, de avonturen van de Zwarte Pimpernel, de arrestaties bij de Rivonia-boerderij. Alles nieuw en in geen vijftientig jaar voor het grote publiek bekend gemaakt. Er komen mensen aan het woord die ‘hem’ gekend hebben en die zijn intelligente, integriteit, charme en wijsheid loven.

The Pretoria News heeft verpleegsters opgespoord die Mandela hebben verzorgd tijdens zijn recente tbc. Voor het weekeinde vroeg Mandela hen altijd hoe zij het weekeinde zouden doorbrengen, om na het weekeinde te informeren of alles naar wens was verlopen.

Het Zuid-Afrikaanse publiek smult van deze golf van Mandelania die de rest van de wereld al jaren geleden over zich heen zag rollen. Op de avond van zijn vrijlating brengt de staats televisie de portretten van Marx, Lenin, Stalin en Castro in beeld als degenen door wie Mandela zich vroeger liet inspireren, met de nadruk op vroeger. Een lange reeks bekende politici uit binnen- en buitenland prijzen vervolgens De Klerk om zijn moed en vastberadenheid.

Generaals

Maar in Soweto stoort niemand zich daar aan. Men is op straat, duizenden trekken toy-toy door de woonwijken. De spirit of no-compromise neemt zondagmiddag bezit van het Jabulani-amfitheater. ‘Wij zijn de Fighting Young Lions, wij gaan nu voor eens en voor altijd de apartheid vernietigen’, roept de spreker van de Soweto Youth Organisation. Iedere spreker wordt aangekondigd met ‘Let’s welcome the comrade with a dangerous song’. Het repertoire is onuitputtelijk. Tribunes zingen elkaar in beurtzang over en weer toe. Precies om drie uur, het aangekondigde tijdstip van Mandela’s vrijlating, wordt het ‘Nkosi Sikelele Africa’ gezongen, de mooiste en ontroerendste vertolking die er ooit geweest moet zijn.

De grenzen aan de te verwachten onderhandelingen worden overigens haarscherp getrokken. ‘Reforms’ vraagt een spreker. ‘No!!!’ klinkt het op een sterkte die in Pretoria hoorbaar moet zijn. ‘Liberation!’ ‘Now!!!’ Onderhandelingen, aldus een spreker namens het United Democratic Front, ‘kunnen uitsluitend gebaseerd zijn op de overdracht van de macht aan de meerderheid. Als Mandela vandaag arriveert, stellen we morgen onze eisen voor die overdracht.’ De spreker roept op het M-plan uit 1961, ‘Mandela’s ontwerp voor een volksleger van straatcomités, onmiddellijk in te voeren.’ ‘De Klerk, als je onze eisen inwilligt, zul je niet worden gezien als een lafaard, maar gerespecteerd de geschiedenis ingaan’, valt hier als meest verzoenende uitspraak te noteren.

Alle sprekers benadrukken dat wanneer niet spoedig een onderhandelingsresultaat komt, de gewapende strijd van Umkhonto we Siswe de laatste optie zal zijn. ‘Umkhonto we Siswe is een revolutionair professioneel leger, net als de South African Defence Force hebben wij onze generaals en officieren.’ De menigte is laaidend enthousias. De Klerk heeft ook het revolutionaire leger ter overwerping van de staat gelegaliseerd. Waar gisteren gevangenisstraf op stond is de leuze van de dag geworden. Soweto is één reusachtige vrijheidsexplosie. ‘A-N-C, A-N-C, A-N-C’, het kon in geen veertig jaar geroepen worden. Vijf jaar van noodtoestand maakten rallies als deze onmogelijk. Er zijn hier duizenden kinderen die zoets nog nooit hebben meegeemaakt. Het lijkt wel of liederen en leuzen zijn opgespoord voor vandaag. Onderhandelen met de regering, het is wel de laatste gedachte die je te binnen schiet te midden van een puur revolutionaire stemming. De teneur is: Nu doorgaan, het is zover, de overwinning is nabij.

Sprekers en organisatoren zien de bui natuurlijk al lang hangen. ‘Wij zijn een gedisciplineerd leger, laat de wereld zien dat wij onszelf in de hand hebben, laten wij comrade Mandela gedisciplineerd ontvangen’, geen spreker die daarmee niet eindigt of begint.

(Ingezonden mededeling)

Steek een Soweto-kaars aan voor Nelson Mandela!

Tijdens de schoolerenopstand in 1976 plaatsten de mensen in Soweto een kaars achter het raam als protest tegen het politieoptreden. Een jaar later produceerden zij de kaarsen zelf, in hun eigen fabriekje. Het begin van een zwarte industrie. Deze Soweto-kaarsen worden geïmporteerd door S.O.S. Wereldhandel en zijn te koop in de wereldwinkel. Voor meer informatie bel: 03450-13744.

S.O.S. Wereldhandel
DE DERDE WERELD VERDIJNT BETER

Vervolg op pagina 4

Vervolg van pagina 3

Dan is het woord aan Andrew Mlangeni, de ANC-veteraan die gelijk met Mandela tot levenslang werd veroordeeld en vorig jaar samen met Walter Sisulu en de andere beklagden in het Rivonia-proces werd vrijgelaten. Mlangeni steekt de zorgen die er in de ANC-top heersen over het revolutionaire klimaat onder de eigen achterban niet onder stoelen of banken. 'Het ANC is bereid tot onderhandelen met de regering', klinkt het bijna woedend door de reusachtige geluidsinstallatie. 'Dat moet volstrekt duidelijk zijn bij alle organisaties in dit land.' Gemengde geluiden klinken nu op van de tribunes en die nemen nog toe wanneer Mlangeni rondt: verbiedt eigen ANC-afdelingen op te richten, zoals in het hele land gebeurt. (Bij een jongerenorganisatie in Alexandra werd de telefoon opgenomen met 'ANC-Alexandra speaking'). Maar verder dan strikt nodig is zal ook Mlangeni zich op het punt van onderhandelen niet van de tribunes vervreemden. 'Verwacht niet dat wij eenzijdig de wapens zullen neerleggen', roept hij richting De Klerk.

Maar het doelgelukkige publiek is nog niet van Mlangeni af. Hij richt zich speciaal tot de jeugd. 'Ga naar school', roept hij met opnieuw nauwelijks bedwongen woede in zijn stem naar de menigte. 'Ga naar school, jullie zijn de toekomst van dit land. Hoe denk je een land te besturen als je niet naar school bent geweest. Jullie moeten naar school. Niet om rotszool te trappen maar om te zorgen dat je straks de minister-president kunt leveren.' Applaus, blijkbaar wordt een breed levend verlangen verwoord. 'Wat wij in onze lange verloren jaren allemaal te horen hebben gekregen!' vervolgt Mlangeni. 'Het is onuitsprekelijk. Jullie verdienen je eigen broeders en zusters. Het is een schandaal!!! Jullie verkrachten meisjes, jullie zijn zakkenrollers. Het is walgelijk. Dis-gus-ting!!! Wees gedisciplineerd. En als jullie straks naar huis gaan, dan doen jullie natuurlijk weer de toy-toy, maar geef de politie geen reden om op jullie te schieten. Je weet hoe trigger-happy ze zijn. Dus gedraag je!'

Stadion

De menigte is enthousiast, en niet uit gewoonte, zo legt een inwoner van Soweto me naderhand uit. De criminaliteit maakt Soweto onleefbaar, georganiseerde comrades proberen een eigen soort orde te handhaven, maar er is geen beginnen aan. En niemand die durft te zeggen wat Mlangeni hier zegt, geen UDP-leider, geen kerkelijk leider, niemand. De Robbeneiland-generatie is kennelijk vastbesloten haar volle gezag in de strijd te werpen.

'Ik denk niet dat Mandela hier ooit terugkeert, precies om deze reden',

(Ingezonden mededeling)

zegt de buurvrouw aan de overzijde die al drie nachten niet heeft geslapen vanwege het mediageweld dat hier met schotelantennes en mobiele studio's is neergestreken. Ik kijk bij haar naar Mandela's toespraak in het avondjournaal, terwijl voor haar deur het gezang en gedans aanzwelt. De volgende dag zal Mandela zijn intrade in Soweto doen, en zoals iedereen weet, is Mandela pas thuis als hij in Soweto is gearriveerd. Om twee uur spreekt hij in het grote stadion van Soweto. De volgende dag staat een comrade door een geluidsinstallatie te roepen naar de tribunes die later te gaan hoewel bij pers en organisatoren dan al lang bekend is dat Mandela zijn aankomst heeft uitgesteld tot dinsdag, in de hoop dat de gemeerden iets bedaar zullen zijn.

Zo ver het zicht reikt trekken duizenden op maandagochtend door Soweto in de richting van het stadion. Uit alle delen van Transvaal komen kolonnes bussen aangereden. Het stadion, twee keer zo groot als het amfiteater, barst uit zijn voegen. Bij de Rode Kruis-post op het middenveld vreesst men een ramp indien de tribunes niet toy-toy-bestendig zullen zijn. Over de hoofden van de menigte worden flauwgevallen kinderen doorgevoerd, het urenlange wachten in de gloeiende hitte vergt z'n slachtoffers.

De organisatoren kiezen voor een ontwikkelende strategie. Aangekondigd wordt dat de ANC-leiders Andrew Mlangeni en Ahmed Kathrada zullen spreken. Niet dat Mandela niet zal spreken. Ik word twee keer bijna onder de voet gelopen door een menigte die door een lek heen breekt het veld op. 'Ik wil Mandela met mijn eigen ogen zien', zegt naast me een jongen met wie ik onder struikelende lichamen dreig te geraken. Mlangeni neemt tenslotte het woord en kondigt twee belangrijke boodschappen aan. De eerste behelst een saluut van Oliver Tambo. Gejuich, toy-toy, 'A-N-C A-N-C A-N-C'. De tweede is dat Ahmed Kathrada een boodschap van Nelson Mandela zal voorlezen, want, zegt Mlangeni, 'de massameeting is vandaag naar morgen'. Als bij toverslag staan zestigduizend man op en verlaten in hoog tempo de tribunes. Kathrada probeert de boodschap van Nelson Mandela te lezen 'Comrades! Comrades! Comrade Mandela zegt...'. Maar zijn woorden gaan verloren in het gejuich. Niemand luistert.

Dinsdagochtend. Opnieuw stromen van alle kanten de tienduizenden toe. Vandaag komt hij zeker! Vandaag komt Mandela thuis.

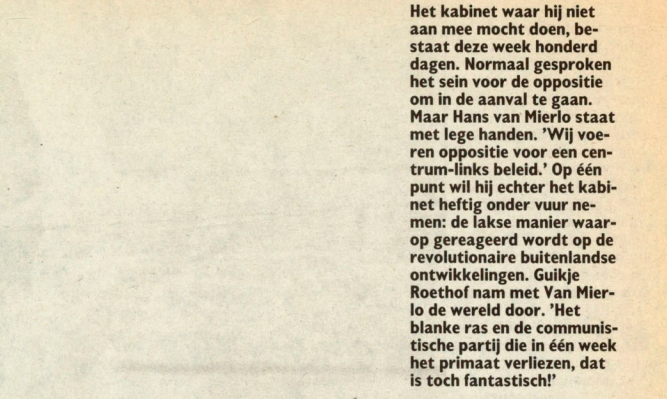
RUDI BOON

Wat zijn de ideeën van Václav Havel?

Lees:
Václav Havel:
Brieven aan Olga

Boeken van uitgeverij De Prom
(verkrijgbaar of bestelbaar in elke boekhandel)

Hans van Mierlo for President!

'D66 mag ontploffen in haar eigen voorstellen'

Een pilpenla met uitzicht op een blinde muur. Zo ziet de kleedkamer eruit waar Hans van Mierlo zich met Aad Nuis heeft teruggetrokken om zijn rede tot de congres voor de laatste keer door te nemen. Het rumoer uit de zaal waar D66 vergadert over de 'reorganisatie van het binnenlands bestuur', dringt bij vlaggen achter de schermen door, maar de partijleider slaat er geen acht op.

Van Mierlo zit in zijn maag met de passage die aan de 'sociale vernieuwing' is gewijld. D66-woordvoerder Olga Scheltema heeft in de Kamer een interpellatie met de minister aangevraagd 'om helderheid over de inhoud van de term te krijgen', terwijl Flip Idenburg - door zijn Rotterdamse onderzoek min of meer de geestelijke vader van de sociale vernieuwing - het congres zojuist heeft voorgeloudd dat het helemaal geen zin heeft het begrip te definiëren. 'Ik vind dat gedoe dat er nu ontstaat over een woord, echt ridicul', zegt Van Mierlo met een wanhopige klank in zijn stem. 'Flip zei: "Het is er altijd. Dus waarom moet er een operationeel woord worden gemaakt?" Dat vind ik ook. Het gaat om een houding.'

Met de vuisten aan de slapen buigt hij zich opnieuw over de tekst om te doorgronden waar de woorden in tegenspraak zijn met de koers van D66. Mompelend: 'We dreigen met z'n allen de gevangene van een woord te worden, een slogan, aan welke pretentie steeds moeilijker zal kunnen worden voldaan.' Ontevreden draait hij zich af, met een blik die suggereert dat de hele toespraak herschreven moet worden. 'Als je er nu een toverspreuk van maakt', komt Nuis hem tegemoet. Het gezicht van de fractievoorzitter klaart op. Dat was net de suggestie die hij nodig had.

Het gedrag van Hans van Mierlo in de kleedkamer van schouwburg Orpheus in Apeldoorn is even ongedurigd als dat van artiesten die zich voorbereiden op een voorstelling. 'Is Olga akkoord?' vraagt hij ineens. En als de partijvoorzitter met een stapel kopieën voor de pers naar buiten wil gaan, maakt hij stennis omdat er niet 'wijzigingen voorbehouden' op het voor-

blad staat. 'Van de week nog met Adrie van der Heyden gegeten', begint Nuis opzettelijk over iets anders. Bij met de afleiding schuift Van Mierlo zijn speech terzijde om over de schrijver van De tandeloze tijd te praten. De sandwich vond hij een mooi boekje. 'Het is toch autobiografisch?' Nuis knikt. 'En het gekke is, vertelde Van der Heyden, dat iedereen hem vraagt of het waar gebeurd is, maar niemand vraagt waar hij de werkelijkheid geweld heeft aangedaan.'

Hogerwisalear

Interessante vragen, daar houdt Van Mierlo van. Helaas is Binnenhof la niet bepaald de plek waar het politiek-filosofische debat tot volle wasdom komt. 'Media zouden functioneel moeten zijn ten opzichte van de politiek en de kiezers laten zien wat de gekozenen doen met macht', uitte hij ooit zijn kritiek op de fixatie van de Haagse berichtgeving. De slinkse gedachtenprongen van op binnenbrandjes beluste radio- en televisieverslaggevers lijkt hij af en toe niet eens te kunnen volgen.

De huidige pogingen van de pers de herwonnen consensus te polariseren leiden bij gebrek aan vruchtbare tegenstellingen steeds vaker tot nutteloze spraakverwarren. Zeker waar de oppositeler van D66 ter sprake komt. 'Als toetssteen nemen wij het beleid dat ons voor ogen stond toen wij het hadden over de wenselijkheid van een centrum-links kabinetbeleid', spreekt hij die middag ferm in de bomvolle schouwburg. 'De VVD voert oppositie tegen een centrum-links beleid, terwijl wij oppositie voeren voor een centrum-links beleid.' Het is niet slecht getroffen en het gaat erin als kook. Maar het optimisme over groeiende aanhang van de democraten kan niet verhullen dat de partij in een onmogelijke positie terecht is gekomen.

Ten aanzien van Lubbers/Kok is Van Mierlo een 'hogerwisalear' geworden. In de woorden van Elias Canetti: 'De hogerwisalear geeft meer terug dan je hem geeft. (...) Hij slaat terug dan je insbreker zoveel op zijn rug, dat deze onder de last bezwijkt. Dan helpt hij hem het de trap af te stouwen. Tenslotte wijst hij hem de weg en waarschuwt hem voor de gevaren.'

Het kabinet waar hij niet aan mee mocht doen, bestaat deze week honderd dagen. Normaal gesproken het sein voor de oppositie om in de aanval te gaan. Maar Hans van Mierlo staat met lege handen. 'Wij voeren oppositie voor een centrum-links beleid.' Op één punt wil hij echter het kabinet heftig onder vuur nemen: de lakse manier waarop gereageerd wordt op de revolutionaire buitenlandse ontwikkelingen. Guikje Roethof nam met Van Mierlo de wereld door. 'Het blanke ras en de communistische partij die in één week het primaat verliezen, dat is toch fantastisch!'

Over de commissie die op Van Mierlo's initiatief in het leven is geroepen om de staatsrechtelijke vernieuwing bij de kop te pakken, zwijgt hij liever. ('Ik wil het zo down mogelijk spelen om de kansen zo groot mogelijk te maken.') Het is de strohalm voor de buitengesloten partij, een initiatief dat Lubbers III bij wijze van troostprijs aan de Tweede Kamer heeft gestrupt.

Bij het verschijnen van dit nummer is het CDA/PvdA-kabinet honderd dagen oud, een mijlpaal, dat wel, maar van een andere orde dan de vrijlating van Nelson Mandela en de politieke aardverschuivingen in het voormalige Oostblok. Uitgerust en ontpannen gaat Van Mierlo me zondagochtend voor naar zijn werkkamer. Gisteren is de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van start gegaan, maar hij lijkt er weinig voor te voelen en een serieus gezicht te trekken boven de barometerstanden van de Hondt. Dat de Nipo-enquête verleden week een dag luitwees dat D66 in electoraal opzicht de VVD achter zich had gelaten, verleidde hem op het congres tot een snedige zinswending, meer niet.

Paradijs

Van Mierlo was tijdens het debat over de regeringsverklaring de enige spreker met een visie op het Duitse vraagstuk. 'Mijn fractie gaat het niet in de eerste plaats om de uitkomsten maar om het proces zelf van de ophefing van de Europese deling.' Dat was enkele weken na de val van de Berlijnse muur. Twee dagen later presenteerde Kohl zijn tien-puntenplan. 'Ze hebben daar op de Top van Europa aan een partijje freudiaanse verdringing gedaan, het was niet aan de orde. Nu krijgen ze allemaal de rekening. Ze hebben niets meer te vertellen, de machine loopt wel door.' Hij behoort tot de generatie die niet gelukkig is met een verenigd Duitsland. 'Maar ik weet dat ik dat moet relativeren.'

'Wat mij überhaupt obsedeert in Oost-Europa is het Instinctmatig. Dat blijkt overal de overhand te hebben en de processen te bepalen. Maar ik zeg dit: Er is geen enkele reden waarom een Oostduitsler meer rechten zou hebben om in het paradijs van de EG binnen te mogen komen dan een Tsjech of een Hongaar. Integen-

eindelijk

De wereld moet weten
We zijn lang onderweg geweest
We hebben de botheid van de kille winter overstegen
En het scherpe lemmet van de hete zomermiddag
Het is een lang verhaal, dit-
Verteld door lange uren van dagen in de gevangenis
Als Fischer sterft aan kanker in zijn cel
Als een jonge man en Thandi Modise
Tegenover een stalen deur en dikke betonnen muren staan
Als zij het vlees van hun zenuwen voelen
En schreeuwen: Amandla!

Mongane Wally Serote
(dichter in ballingschap)

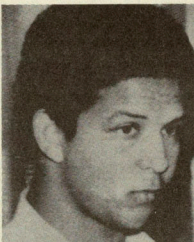
Achterblijvers

De executies in Pretoria Maximum Security zijn opgeschort. Maar het wachten van de gevangenen in de dodencellen en elders is nog niet over. Ebrahim, de jonge man met het grijze haar, zat vijftien jaar op Robben Island en nu, sinds 1988 weer. Met tien jaar voor de boeg. Evelina de Bruin begrijpt nog steeds niet dat ze dood moet. Robert McBride wacht. Waarop? Portretten van achterblijvers.

Door Evelien Groenink

Paula McBride, vrouw van Robert McBride, vertelt over het wachten in de dodencellen, het wachten dat mensen doodt nog voordat ze soms met behulp van traangas uit hun cellen geleefd worden naar de galg.

"De intensiteit van de pijn, de hooploosheid. Het feit dat het tijdstip naderd voor iemand die geëxecuteerd gaat worden en je weet niet wanneer dat is dat vernietigt de ziel van die persoon, ontdekt zijn gezicht van alles wat het menselijk maakt. Het reduceert hem tot...niets." Paula McBride hoopt nog steeds dat ze niet, op een dag, naar het gezicht van Robert zal kijken en dat zien. Robert McBride is veroordeeld voor een bomanslag op een blanke bar in Durban. Een politiegang, die voor geld ook in zijn vrije tijd mensen doodschoot, kreeg gratie van de president. Toen Robert

McBride veroordeeld werd, de uitspraak 'to be hanged to death' viel, kwamen de agenten van de veiligheidspolitie naar hem toe. Ze wuifden, trokken gezichten, riepen pesten, recht in zijn gezicht.

Death row

Evelina de Bruin is een van de Upington veertien, de enige vrouw. Om plaats voor haar te maken in de death row werd, voordat zij zou arriveren, een andere vrouw opgehangen. Common purpose is de aanklacht, luidt de veroordeling. Ze was erbij toen een zwarte burgemeester werd vermoord door een woedende menigte. Volgens de wet van het gemeenschappelijke doel had Evelina de bedoeling om mee te doen aan het vermoorden van de burgemeester. Omdat ze erbij was. Zij zegt, hoofdschuddend, jammerend: ik was daar, ik liep daar. Ik weet niet waarom ik hier zit. Ik weet niet waarom ik dood moet. Wat heb ik gedaan? Waarom word ik gestraft? Ze heeft weinig politieks in haar verhaal, Evelina. Andere gevangenen roepen ANC leuzen als ze bezoek zien, klagen apartheid aan. Zij niet. Ze bidt, huilt en herhaalt elke keer opnieuw dat ze het niet begrijpt.

Robben Island

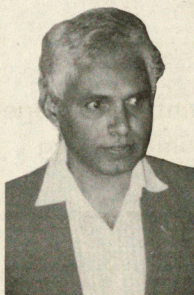
Toen Ebrahim Ismail Ebrahim voor de tweede keer gearresteerd werd, juichten de regering en de regeringsgezinde pers. "De belangrijkste ANC leider sinds Nelson Mandela" was gepakt. Zijn eerste gevangenschap op Robben Island begon in 1964. Hij had niet doorgeslagen, zelfs geen antwoord gegeven op de vraag: wie is Chief Luthuli? Want "als je eenmaal begint te antwoorden, ga je door." Hij kreeg vijftien jaar. "Het is hier geen vijfsterren hotel", was de standaardfrase van de bewakers, uitgesproken na elke licht over mishandeling, uitputting, ondervoeding.

"Wij hadden dat ook gezinsverwacht", de reactie van Ebrahim, die om de domme rooie bewakers vooraf moet lachen. Met Mandela en de andere politiek ANC gevangenen was hij het die ervoor zorgde dat Robben Island de naam Mandela University kreeg: omdat er door studie en in politieke discussie kader opgeleid werd voor de beweging. Nog steeds haalt hij elk uur een draagbaar radiootje uit zijn zak om naar het nieuws te luisteren ook in de periode tussen twee gevangenschappen door, als hij in een kamer is waar de radio gevoerd aanstaat. "Gewoonte" zegt hij met een verontschuldigend lachje, "aangeleerd op Robben Island". Na acht jaar relatieve vrijheid hij heeft direct zijn ANC werk weer opgenomen.

Komt in december 1986, een team van de veiligheidspolitie hem halen uit Swaziland. Ondanks internationale protesten tegen de ontvoering staat hij terecht in Zuid Afrika, be-schuldigd van hoogverraad. De doodstraf is niet uitgesloten. Het wordt

twaalf jaar, terug naar Robben Island. Hij staat gedurende de rechtszitting enkele keren oog in oog met de politiegangers die hem gemarteld hebben. Hij wijst hen aan. Ze grijnzen.

Ebrahim Ismail Ebrahim zit nog steeds op Robben Island. Robert McBride en Evelina de Bruin wachten

in de dodencellen van Pretoria. Mandela is vrij. En Teletekst meldt, nu ik dit schrijf, het volgende: de Zuidafrikaanse regering sluit niet uit dat gewapende ANC leden zal worden gearresteerd om de bescherming van Nelson Mandela voor hun rekening te nemen, in verband met mogelijke aanslagen op diens leven. Zuid Afrika is niet alleen het onmenselijkste, maar ook het absurdeste land van de hele wereld.

Astrid Roemer over de dag van de vrijlating

Nooit meer zo bang...

Er hangt al jaren een poster tegen mijn buitendeur waarop een levensgrote foto en de tekst: **NELSON MANDELA VRIJ**. Volwassenen wenden al lang niet meer smalnede de blik af wanneer ze voorbij zoeven in hun door Shell gevoede automobielen. De kinderen van de buurt blijven er niet meer vragend staan; soms roepen ze mij nog dreigend na: **NELSON MANDELA VRIJ!** ZODRA MANDELA VRIJ!

Altijd heeft dat treiteren mij getroffen als een vlok speeksel uit de mond van een vijand in mijn gezicht. Altijd heb ik mijn kracht en mijn waardigheid heronden om geen gevoelens van verachting - en ergernis - toe te laten, hoeveel ik weet dat deze jeugd een deel van mijn toekomst in handen heeft. Laast had ik echter moeite met mijn tranen omdat mijn neefje van tien, die net zo lang hij leeft dicht bij mij staat, haast grof aandrong om de poster te verwijderen. Hij schaamde zich voor me omdat de kinderen van de straat er grappen over maakten: "Jouw tante heeft een kaffer-lover", zelden ze. Gedecideerd heb ik nogmaals verteld waarom de poster er hangt en dat het portret van Nelson Mandela een blikvanger zal blijven tot de man werkelijk vrij is. Hij had mij gekwetst aangekeken en geprobeerd dit stuk van onze

werkelijkheid te begrijpen; tenslotte is zijn vader ook een jurist die op de dodenlijst staat van een bepaalde machts-groep in een zeker land!

Misschien was hij daarom wel de eerste die het nieuws van ganser harte met mij kon delen: **"Die man op jouw voordeur komt vrij; eindelijk hoeven wij niet meer bang te zijn!"** Het was ongepast om champagne met hem te drinken toen ik overrompeld werd door de berichten via radio en televisie. Zijn ontzakte ik de fles voor mijzelf en bracht voor mijn neef een toekomststoot: **"Zodra Nelson Mandela zijn vrijheid accepteert heeft hij ook mij uit de boeien van wrok geslagen en niets wat van deze aarde is en wat vrucht is van deze mensheid kan iemand jou ontzeggen!"**

Ik liet de heldendronk langs mijn kristallen feestglas naar de vloer druppen --voor de blote voeten van het kind. Niets zal ik hem ooit vertellen van mijn nachtmerries jarenlang omdat voor het oog van heel de mensheid een Zwarte Man die geen racisme accepteerde symbolisch gevangen werd gehouden! Niets zal hij weten van het verdriet om hem te zien opgroeien tot Zwarte Man! Niets van mijn onwil om helemaal van Nederlanders te houden! Niets van mijn heik wantrouwen in de

blankheid van zoveel medemens! Nelson Mandela, mijn Kaffer-Lover is vrij--en Zwartens overal ter wereld zijn mede bevrijd: wat een extase, wat een ontspanning!

Misschien zal het nog generaties van moed vergen voordat onze wezenlijke vrijheid zich heeft geprofileerd als het juiste tegenwicht in een wereld die door ongelijkwaardigheid steeds meer uit balans raakt.

Vanavond, bij zonsverduistering, verwijderen mijn neef en ik de buitenposter-- en we hingen drie vlaggen uit: de Zuidafrikaanse ANC-driekleur, de Surinaamse en de Nederlandse en alle drie met witte wimpels voor de gevel-len kameraden. En zodra het gehele Zuidafrikaanse volk Nelson Mandela, zijn familie en zijn medestrijders weer echt in haar midden opneemt, laat ik mijn neef met hart en ziel los om zijn stoutste dromen te gaan verwezenlijken --als VRIJ MENS!

En ik zal nooit meer zo bang zijn voor de toekomst...

Astrid H. Roemer

Van Dis spreekt Conny Braam

"Die postzegel met Mandela erop? Over een jaar of twee, drie"

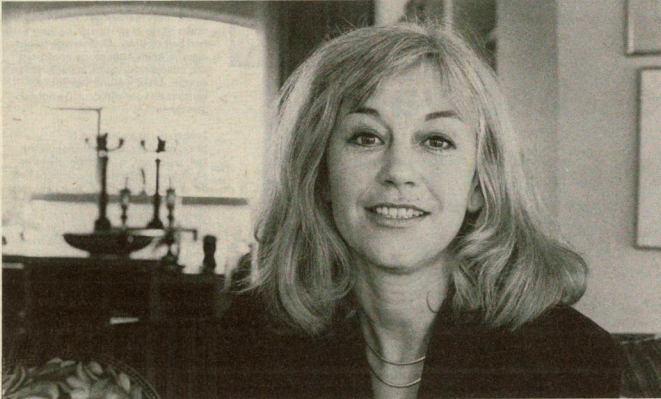
Het is een televisie-interview zonder camera's, in een Amsterdams herenhuis. Van Dis ontmoet Braam weer. Want twintig jaar geleden werkten Adriaan van Dis en Conny Braam al samen, in de beginperiode van de Anti Apartheidsbeweging Nederland. Nelson Mandela was toen net veroordeeld tot levenslang, afgevoerd naar Robben Island. Het gesprek gaat daarover: twintig jaar met -en zonder- Mandela.

Van Dis: Vreemde maanden, deze maanden. Zenuwachtige dagen, deze dagen. Mandela vrij. Hoelang heb je voor hem ingespannen?

Braam: Eenentwintig jaar. In het begin was het beeld er nog niet meten. Zuid-Afrika zag er toen nog anders uit voor mij. Ik zette me meer in voor individuen, de Zuidafrikanen die ik hierkende. Pas later kwam het beeld van Mandela. Toen ging ik Zuid-Afrika wat...groter zien, wat meer begrijpen van wat er aan de hand was. Langzamerhand kwam Mandela erbij. Van Dis: Hoe stelde je je hem voor?

Braam: Als een grote, aristocratische man, die daar verrederd op een eiland zat. Het idee dat hij zo, zo verneerd werd, dat vond ik heel stutend. Van Dis: Een onzichtbare messias. Braam: Ja. En ik begon mensen te ontmoeten die hem gekend hadden, mensen die van dat eiland kwamen, over hem vertelden. Ik zag hem zitten in een klein hokje op dat eiland, waar hij af en toe mensen sprak, waar hij naar buiten kwam op zo'n binnenplaats. Een grote, sterke man met ontzettend veel rust en waardigheid - dat heeft altijd grote indruk op mij gemaakt, dat niet ten ondere gaan. Daardoor veranderde ook het beeld van de vijand. Die werd meer...zielig. Ik begon te begrijpen dat juist die vijand ook respect had voor hem. Het verhaal dat de bewakers ook niet tegen hem op konden. Een frustratie die ze afzageerden op andere gevangenen, waar ze harder op insloegen als ze met Mandela te maken hadden gehad.

Van Dis: De officier van justitie in de zaak tegen Mandela euseerde zich tegenover hem. Vlak voordat hij het vonnis moest eisen, drukte hij Mandela tegen zijn borst en zoende hem. Begrijp jij die band tussen Boeren en zwarten? Braam: Rechte Afrikaanders en zwarte mensen in verzet, die band begrijp ik beter die van Engelsen en zwarte Zuidafrikanen. Ze hebben dezelfde vrijheidsdrang, dezelfde trots. En ook die waardering, voor iemand die rechap

blijft staan. Ondanks alle pogingen om je neer te slaan, neer te drukken. Dat is op zich iets waar een Boer waardering voor heeft.

Van Dis: Mandela in de gevangenis werd de hoop van de zwarten. Maar ook een beetje het geweten van de witten?

Braam: Dat...ja, zolang een zwarte Zuidafrikaan een gebogen rug 'ja baas, nee baas' zegt, is hij voor de blanken herkenbaar. Maar als het recht overreid staat, trots mens is, dan wordt het moeilijker voor ze. Een trots mens is moeilijker te onderdrukken.

Van Dis: Wat verwacht je nu van Mandela?

Braam: Hij zal zich heel stevig met de ANC-leiding associeren, daarin zijn positie zoeken. Hij zal niet als eenling gaan optreden. Een bescheiden positie, in die zin dat hij anderen zal stimuleren. Hij is geen dominante man. Van Dis: Maar wel een regisseur achter de schermen.

Braam: Hij heeft dat minder alleen gedaan dan het leek. De contacten met de ANC-leiding waren veel intenser dan bekend is. Hij heeft voor zover ik weet alles in overleg gedaan.

Van Dis: Kan je vertellen hoe hij dat vanuit de gevangenis in hemelsnaam deed?

Braam (lachend): Nee. Dat kan ik niet vertellen. Van Dis (eveneens lachend): Dat is lui-

tengewoon jammer... Voor het ANC in ballingschap is het moeilijker om te geven en te nemen. Misschien kon Mandela, in zijn aristocratische mildheid, zich dat wel veroorloven.

Braam: Zijn positie was anders. Hij had de afgelopen jaren natuurlijk een werkelijke machtspositie. De vraag was nu eigenlijk wiens gevangene. 7 Hij hield De Klerk gevangen. Maar dit is tot stand gebracht door een krachten spel van drie elementen: de democratische beweging in het land, de MDM, het ANC buiten het land, en het ANC in Zuid-Afrika, nog steeds ondergrond. Nog steeds ondergronds, zonder duidelijk hoorbare stem. Maar wel een stem die door heel veel heen klinkt. Die drie elementen zitten op één lijn. Dat gebeurt over fracties en onenigheid, het is gewoon niet waar. Iedereen die al iets langer met het ANC optrekt weet dat dat niet waar is. Het is een beweging die ongekend is in zijn eenheid. Natuurlijk zijn er wel verschillen van opvatting...

Van Dis: In Zuid-Afrika, confronteert men de alleedaagse werkelijkheid, heb je wellicht toch een meer realistische kijk op de zaak dan vanuit Londen. Braam: Ja. De contacten zijn hevig en intens, maar ook goed. En vanuit het land is het verlangen daarnaar ook steeds gebleken.

Van Dis: Mandela is zijn machtspositie nu wel een beetje kwijt. De Klerk is niet langer zijn gevangene.

Braam: We gaan geen gemakkelijke tijd tegenoot.

Van Dis: Maar ben je bang voor? Braam: Ik verwacht dat het nu van de andere kant begint. Die Klerk heeft het heel slim gedaan: hij heeft zich alvast gedistancieerd van ultra-rechts. Het is de vraag hoe eerlijk dat is. Er is kans dat er veel bloed gaat vloeien. Dat rechts mensen liquideert die een belangrijke rol spelen in het onderhandelingsproces. Die mensen zijn allemaal in doodsgevaar. De Klerk kan zich mooi distancieren, de extremisten de schuld geven maar ondertussen sneuvelt zo wel het kader. Daarom is het zo belangrijk dat het ANC ondergrond blijft, in het land.

Van Dis: Maar dat is toch een openbare, legale partij geworden?

Braam: Voor zover dat mogelijk is. Het is voor een ondergrondse beweging uiterst gevaarlijk om bovengronds te komen. De dreiging van de conservatieve blanken komt De Klerk vrij goed uit.

Braam: Op dit moment is het juist een belangrijk terug kunnen naar huis. Van Dis: Zuid-Afrika is een enorme economische macht in Afrika. Versterkt dat niet ook de positie van de blanken? Braam: Het is de blanken zaak dat de blanke zakenwereld de belangrijkste kracht is geweest achter deze veranderingen. De Klerk is 'behalve door het verzet en de internationale druk, zeker ook door de zakenwereld in deze positie gekomen. Het bedrijfsleven is al een paar jaar geloven met het ANC gaan praten.

Van Dis: Had je nu verwacht -jij als gezellige oud-communiste- dat jij het ooit nog eens van het zakenleven zou moeten hebben? Braam (lachend): Nee. Op zich is het toch niet gek. Maar dat het zo'n belangrijke rol zou zijn is wel verbazingwekkend. Ze zijn werkelijk geïnteresseerd in een democratische samenleving -eentje waarin zij natuurlijk prettig door kunnen gaan met zakenoeders. Over de toekomst voor Zuid-Afrika en heel Afrika -dat moet dat proces daar maar uitwijzen. Op het moment is dit een heel belangrijk bondgenootschap. Voor democratie. Van Dis: Is het ANC klaar voor de toekomst? Braam: Je kunt misschien nooit echt klaar zijn, voor zoorts. Maar ze hebben wel belangrijk intellectueel kader opgekweekt. Thabo Mbeki, Pallo Jordan... een laag nieuwe belangrijke figuren onder de oude leiders, die ook wat variëren qua achtergrond. Weinig worden, dat vind ik een absolute zwakte. Maar die mensen zijn wel klaar. Dit valt niet te vergelijken met Mozambique en Angola: die hadden na de onafhankelijkheid nauwelijks

geleide mensen. Misschien één arts. Van Dis: Veel ANC-kader is opgeleid in Oost-Europa. Het communisme is jouw inspiratiebron. Wat gaat er nu om in je hart? Aan beide kanten bevrijding -aan de ene kant de opbouw, aan de andere kant, in Oost-Europa, de afbraak... Braam: Mijn terrein, de internationale solidariteit, is gelukkig een vrij onbezoeeld stuk geschiedenis. Een Nederlandse traditie van de Spaanse burgeroorlog, het verzet... Indonesië, Vietnam. Ik pas in die ontwikkeling.

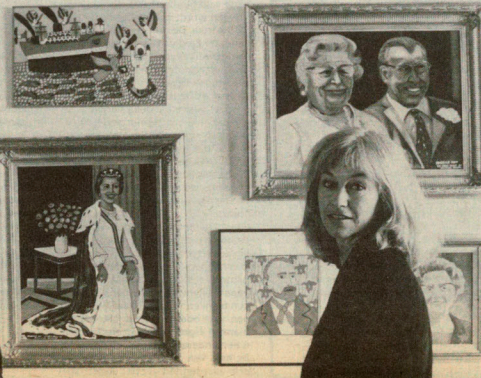
Wat Oost-Europa betreft heb ik me altijd verzet tegen pogingen van die kant om de anti-apartheidsbeweging onder hun paraplu te brengen. Van Dis: Maar die ANC-ers dan die daar opgeleid werden? Braam: Daar kregen ze steun. Uit het westen niet. Op zich is het heel begrijpelijk dat daarom ook het gedachtegoed aldaar vrij kritiekloos werd omhelsd. In discussies met mij was het punt dat de CPN, mijn partij, geen contacten onderhield met Oost-Europa, voor hen wel gevoelig. Maar ik probeerde de gesprekken te concentreren op onderwerpen waar niet zoveel verschil over bestond.

Van Dis: Hebben de nieuwe ontwikkelingen die ANC-ers was niet onzekerder gemaakt? Was dat van invloed op de veranderingen in Zuid-Afrika? Braam: Nee. Daarvoor zijn al die dingen te snel op elkaar gevolgd. Maar ik weet niet wel heel goed wat er in het oosten gebeurd is, zo kort voor de veranderingen in Zuid-Afrika. Het voor-komst romantische dromerijen over de socialistische staat. Het heeft gezorgd voor volle instemming met uitgangspunten als een meerpartijstelsel. Met werkelijke, parlementaire democratie. Als dat echt gaat lukken... dat wordt voor de rest van Afrika een heel belangrijke signaal. Ze hebben het daar in veel landen geprobeerd en het is allemaal op niets uitgelopen. En om terug te komen op Mandela: het idee van het Leiderschap, die ene aanebannen man die het land moet gaan leiden - dat ligt ook aan het flarden. Niemand geloofd daar meer in. De grote roerangergedachte is weg.

Van Dis: Hij is straks wel een mooie eerste zwarte president van Zuid-Afrika. Braam: Maar niet met een gigantisch grote machtspositie. Van Dis: Wanneer denk je dat Mandela als postzegel er of je tong gaat? Braam (lachend): Mmmmm... Twee... drie jaar. Van Dis: Dan moet je hem loslaten. Braam: De internationale solidariteit zal blijven. We mogen Zuid-Afrika niet vergeten. Van Dis: Afrika is een vergeten continent. Europa trekt zich terug in zijn witte fort. Alles aan de rand wordt voorgoed buitengesloten. Of zoals Breitenbach het formuleerde: "Zodra het stof is neergedaald op de laatste cameraman die bij Mandela's vrijlating onder de voet is gelopen, zal de wereld Afrika vergeten."

Braam: Dat vind ik heel somber. Nee. Daarvoor is Zuid-Afrika gewoon een te machtig, economisch krachtig land. Bovendien gaat daar wel iets gebeuren. Of het nu wereldwijd de aandacht zal trekken, weet ik niet. Maar het zal hopelijk, hopelijk, in dat opzicht blijf ik gewoon een idealiste... een inspiratiebron zijn voor linkse mensen ook in Europa. Want die staan hier ook een beetje te kijken van; ja Jezus, hoe moeten we nu verder? Mogelijkerwijs gaat nu, voor de eerste keer in de geschiedenis, van een ander continent, uit Afrika, het zuiden van Afrika, iets nieuws uit. Een nieuwe inspiratie. Een nieuwe vorm van samenleving. Want het zal niet een westerse vorm van democratie worden, het zal zijn eigen vorm krijgen. Daar kan iets ontstaan, waar... Van Dis: De nieuwe wereld ligt in Afrika? Braam: Dat kan heel goed. Ja.

Adriaan van Dis Evelyn Groenink

Evita Bezuidenhout, Zuid-Afrika's ambassadeur in het onafhankelijke thuisland Bapetikosweti - dat in zeventien stukjes versnipperd ligt over de landkaart van Zuid-Afrika, en waarin de president en mevrouw Bezuidenhout bijzonder goede vrienden zijn (hij was vroeger haar tuinman) - is nu voorzitter van het Welcome Home Nelson Comité van de Nasionale Party. Zij heeft, na bemiddeling door Afrikaanse cabarettier Pieter Dirk Uijs, toegestemd in het zenden van een boodschap aan ons, activisten en andere Nederlanders, die nu feestvieren vanwege de vrijlating van Nelson Mandela.

Een boodschap van mevrouw Evita Bezuidenhout

Nelson Mandela heeft nu zeventienentwintig jaar in de gevangenis gezeten.

De Nasionale Party is nu tweeëntwintig jaar in Zuid-Afrika aan de macht.

Er zijn tweendedertig miljoen Zuidafrikanen van wie minder dan een miljoen gestemd hebben voor de huidige regering.

F.W. de Klerk heeft een aardige glimlach.

We zijn in het nieuwe Zuid-Afrika.

Ten gevolge daarvan, en om de wind voor eens en altijd uit de zeilen te nemen van onze vijanden hier en overzee, hebben we besloten te doen voor Zuid-Afrika wat Saatchi & Saatchi gedaan hebben voor mevrouw Thatcher. We zullen apartheid zo hervormen, dat men die hervormingen niet kan zien. Alleen voelen.

Het legaliseren van het ANC, het PAC en de South African communist Party, kost ons niets. Het bewijst alleen maar dat het ANC het zo druk had met het drinken van whisky in buitenlandse hotels, dat deze daad wel het laatste was wat zij hadden verwacht. Als zij erop voorbereid zouden zijn geweest, hadden ze onmiddellijk een kantoor geopend in Johannesburg. En dat deden ze niet.

Onderhandelingen en dialoog zullen de toekomst bepalen. Zij, die daaraan niet mee kunnen doen, zullen er het slechtst vanaf komen.

Wij hebben in Zuid-Afrika genoeg geprivatiseerd om de economie te volledig te beheersen zodra wij, in de toekomst, machtsdeling toe zullen staan. President de Klerk heeft gezegd: "Wij zullen onszelf nooit de macht uit onderhandelen." Dat is het, wat de meesten van onze aanhangers ervan weerhoudt om met hun Uzi-machineguns de straat op te rennen.

Ik ben nu voorzitter van het Welcome Home Nelson Comité van de Nasionale Party. Ik zag hem vorige week nog, in zijn gezellige huis bij de Vic Verster-gevangenis. Ik heb hem geholpen met de chemicaliën voor zijn zweembad en hem laten zien hoe hij zijn fax moet bedienen. We hebben naar F.W.'s toespraak op de televisie gekeken en die hebben we toen gevierd met een lekker glaasje import-kersenbrandewijn. So much for sanctions.

Natuurlijk wil Nelson Mandela de gevangenis niet uit. Zouden jullie die relatie rust, die hij toch zeventienentwintig jaar gehad heeft, willen vervullen voor samenwonen met Winnie?

Natuurlijk kunnen we hem er niet met geweld uitzetten en de deur achter

hem op slot doen. Dan zouden jullie om het hardst gaan roepen dat wij Nelson Mandela ontruimd hadden. Toch zou het leuk zijn om hem eruit te hebben. Wij in de regering zijn ons ervan bewust dat je, om vandaag de dag een succesvol politicus te zijn, minstens een paar jaar gezocht moet hebben in de Pollsmoor-universiteit of op het Vic Verster-college: gevangenisissen die hun faam te danken hebben aan Nelson Mandela. We hebben die accommodatie nodig!

Alles wat hier gebeurt, gebeurt omdat wij, in de Zuidafrikaanse regering, het laten gebeuren. Niet vanwege jullie protesten in het buitenland, of omdat jullie onze Outspan-sinaasappelen door het toilet spoelen. Niet vanwege die zogenaamde sancties of anti-apartheid-acties.

Het gebeurt alleen maar omdat wij ons, in 1990, realiseren dat oude Nasionalistenn niet sterven. Ze passen zich aan.

Amanda, lieverds!
Evita Bezuidenhout

P.S. Wat gaan jullie doen met die duizenden Free Mandela T-shirts die jullie hebben laten drukken? Dat is een van de redenen dat wij blijven zitten - hij is bang dat jullie failliet gaan.

Dichter bij bed Gemengde gevoelens

Mogen wij feestvieren? Er wordt immers nog honger geleden in Ethiopië.

Er wordt immers nog honger geleden in Ethiopië. De zin zingt zachtes door in ons hoofd. De mevrouw die ons aldus heeft wees, heeft al weer opgehangen. Zij feest niet mee en treurt stil verder om het leed in de wereld. Dan belt Godfrey, ANC-vertegenwoordiger in Addis Ababa, de hoofdstad van Ethiopië. Hij meldt, stamtelend van emotie, dat er gedand wordt in zijn kantoor en voor zijn deur. De hongri-ge dansen!

Zoeken wij al ander werk? Het is ons deze week zeker al dertig keer gevraagd, in verschillende toonaarden van leedvermaak. Telkens hebben we uitgelegd dat er nog heel veel te doen is. Dat de noodtoestand nog niet is opgeheven, dat nog niet alle politieke gevangenen vrij zijn, dat de apartheidswetgeving nog recht overind staat. Telkens die indruk wekken: onze eigen werkgelegenheid tot in lengte van jaren veilig te willen stellen. Konden we maar zeggen: het is zo ver! We kunnen op vakantie!

Het is een 'stapje'. Nou zeg-je-het, we de Actievoerder, het stereotipe. Toch zo zinnige mondje, het voorhoofd doorgroefd van al het leed, de hele wereld op zijn kromme schouders. Het lijkt wel of hij niet meer zonder kan, alsof de grond onder zijn voeten afvalt, door dat ene 'stapje' al. Het gaat met zeventienmiljoenen, verdomme! In Soweto denken ze niet om een stapje. Maar de Actievoerder schuifelt mee aan de zijkant van het feest. Hij draagt een bordje waarop hij duidelijk maakt hoezeer wij ons een rad

voor ogen laten draaien door het grootkapitaal: Shell bij, Philips bij. En de tekst: als Mandela maar niet over sancties begint. Terwijl de Actievoerder aan het knutselen was aan zijn zure bordje, begon Mandela op de televisie over sancties. Maar een zuur wereldbeeld verdraagt geen goed nieuws, dus knutselde de Actievoerder zonder op of te kijken verder.

Nee, we zijn er nog lang niet. Jammer. We kunnen nog steeds niet ongestoord boeken lezen, uitslapen, een relatie van langer dan twee weken volhouden. Aan onze invulling hier en wat we daar willen: vrijheid, komen we nog niet toe.

Maar we drinken champagne, Mandela is vrij. De Actievoerder tikt op onze schouder: die vrijlating, ach, dat lost toch niks op. Was al dat uitsloven van de afgelopen jaren dan ook al niets? De demonstraties. De volle stadions. De popartiesten, gedwongen tot gratis optredens. De productie van affiches, stickers, buttons, tassen, truien, petjes en vlaggen, beschilderd. Hebben we dat allemaal gedaan voor een 'stapje' dat niks oplost?

Waarom huil je niet? Als het dan gebeurt, we zien hem lopen, vrij - slagen we er niet in te hullen, uitzinnig te worden, onszelf te verliezen. Gevoelens onder controle, we durven het zelf niet te geloven. De Actievoerder is ons. We drinken ons moed in met champagne. Straks moeten we toi-toien, ook dat nog.

Want we zijn er nog lang niet.

Barth Luijck

Confetti

Echtbaar Van der Laan: 'Vrijlating erg overhaast'

Het echtbaar van der Laan te Buitenpost is niet bij met de vrijlating van Nelson Mandela. De heer G. van der Laan en mevrouw A.H. van der Laan-Binnendijk vinden - vermoedelijk als eigen in Nederland - dat president F.W. de Klerk "erg stomp" gehandeld heeft door de gevangenispoort voor de ANC-leider te openen.

"Ik vind het erg overhaast", is het commentaar van G. van der Laan. "Ik kan moeilijk bij zijn met de vrijlating van een communist die niet beloofd heeft om op te houden met het gebruik van geweld. Bovendien: als hij van plan zou zijn te doen wat normaal is als ex-gevangene, stopten met die boel en rustig gaan leven, dan was hij al lang vrij geweest."

Van der Laan redigeert, samen met zijn echtgenote, het onafhankelijke maandblad 'African Express', een uit zes getiteld velleitjes bestaand vlagschrift dat gelezen wordt in Nederland, België en Zuid-Afrika. De oplage ervan is niet bekend. De Zuidafrikaanse correspondent van African Express publiceert tevens in uitgaven van de Nederlandse Express (Centrumpartij) en de Vlaamse Militanten Orde (VMO).

Wie het blad maandelijks doorkijkt, krijgt niet alleen de indruk dat het zo slecht nog niet gesteld is met de zwarten in Zuid-Afrika, maar dat zwarten het er over het algemeen zelfs beter hebben dan blanken. "Zwarte steden in de watten gelegd", luidt de kop boven een analyse van de huurbuycot in Soweto, die 'stelt African Express' als gevolg heeft dat de Zuidafrikaanse overheid geld tekort komt voor de blanke woongebieden. In een ander nummer wordt een wantoestand in de bantoestans aangeklaagd: zodra een bepaald gebied 'zwart' is verklaard, raken blanken - die daar vaak al jaren wonen - hun boerderij kwijt. "Steeds meer blanken afgesneden van elektriciteit", is een andere misstand. De heer Van der Laan heeft dus alle begrip voor het feit dat de 'Boeren met

een hoofdletter B" het "niet nemen", een vrij Nelson Mandela en een legal ANC. "Ik kan niet levendig voorstellen dat daar grote protestacties uit voortkomen", aldus Van der Laan. "Ze hebben al heel wat meegemaakt in de Boerenoorlog. Ze gunnen de zwarten alles wat ze zelf hebben, maar ze willen niet onder een zwarte regering. Ze willen zichzelf blijven. Natuurlijk mogen de zwarten ook zeggenschap. Ze hebben toch hun onafhankelijke woongebieden?"

Het westeren reageert, zo wil hij nog kwijt, ook veel te positief op de veranderingen in Oost-Europa. "Meteen maar al die legers inkrimpen. Terwijl er heel weinig veranderd is: overal zijn de communisten nog steeds aan de macht." EG

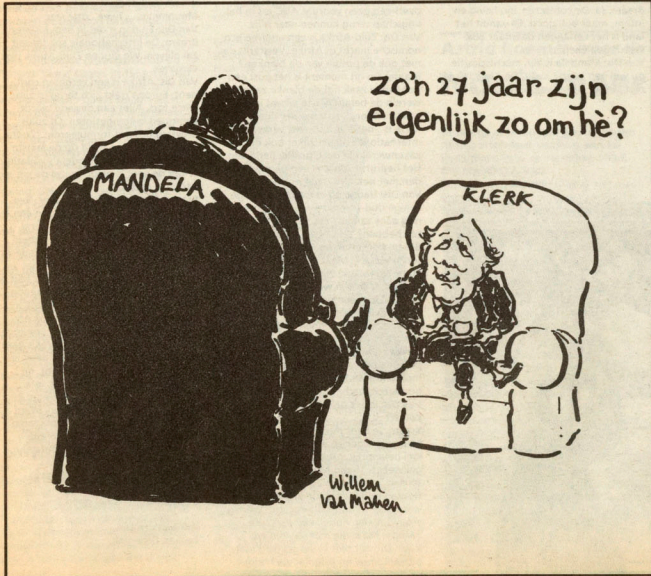
De dag dat Mandela gearresteerd werd ...

Frans van Uden uit Aarle-Rixtel is geboren op 23 januari 1962. "Op die dag werd Nelson Mandela gearresteerd. Dat heb ik laatst in een televisieprogramma gezien. Hoewel het misschien niet precies de 23ste was, maar wel in januari. Of begin februari".

Frans van Uden, medewerker van een sociale werkplaats, belt ons naar aanleiding van de oproep van de Amsterdamse burgemeester Van Thijn om feesten te organiseren zodra Mandela vrijkomt. Hij denkt dat hij zoiets van de eerste anti-apartheidsactie in zijn 5500 inwoners tellende geboortplaats gaat organiseren. Waarom? Van Uden: "Ik ben dit jaar 28 geworden. Het is gewoonte niet te geloven dat iemand die voor zijn ideale opkomt al net zo lang vastzit als ik leef. Het is een beetje... lullig".

(Mandela werd in augustus gearresteerd, maar wat geeft dat?)

BL

Coen Stork, waarnemer bij het Rivoniaproces in 1964

Een kardinale, essentiële ervaring

'Ik schrijf u voordat de rechter uitspraak doet in onze zaak, daarna zal dat niet meer mogelijk zijn. Mijn collega's en ik hebben uw onbetaalbare ondersteuning diep gewaardeerd. Uw persoonlijke interesse in deze zaak en de steun die we mochten ontvangen uit alle sectoren van de Nederlandse samenleving geven ons enorme reserves aan kracht en moed. We willen u graag zeggen dat we u beschouwen als één van onze grootste vrienden en we zijn zeker van uw steun aan onze mensen in hun strijd tegen rassendiscriminatie'. Was getekend: Nelson Mandela. De geadresseerde: Coen Stork, Nederlands diplomaat in Zuid-Afrika en aanwezig bij het Rivoniaproces in 1964.

Door Bart Luirink

Soms verknopen de draden van de geschiedenis zich in 1 persoon. Het proces in Pretoria in 1964 dat het ANC voor vele jaren van haar binnenlandse leiding zou beroven en de revolutie in Roemenie in december van het vorige jaar kenden een zelfde waarnemer, de inmiddels 62-jarige Coen Stork. Hij is waarschijnlijk de enige Nederlander die ooit een brief van Nelson Mandela ontving. De tekst verwoordde de staatsman, al was het alleen al vanwege de lichte overdrijving van hudebelijken uit 'alle sectoren van de Nederlandse samenleving'. Stork is trots op die brief. 'Waarom dacht u anders dat ik het origineel nog bezit?'

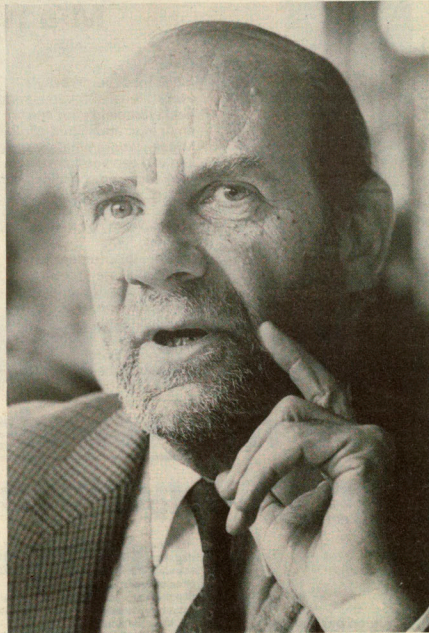
Generalist

De huidige ambassadeur in Roemenie vertrok in maart 1962 naar Zuid-Afrika om er het werk van het plotseling overleden hoofd van de - inmiddels opgeheven - economische afdeling in Pretoria over te nemen. Als enige generalist temidden van de verschillende attachés was hij de aangewezen persoon om het politieke werk op te knappen als de ambassadeur Help zittingen van het Zuidafrikaanse parlement moest bijwonen. H.E.L.P., spelt Stork, die met een onwaarschijnlijk geheugen voor namen het Zuidafrikaanse hoofdstuk uit een lange diplomatieke loopbaan uitzet. Het is zaterdag 10 februari en hij heeft zich voor even losgemaakt uit een vergadering met het Roemeniecomité. Voor een korte en lang uitgestelde vacantie in Nederland doodt hij de dagen met vergaderen en interviews geven. We zijn tijdens het gesprek nog onwetend van de op handen zijnde vrijlating van Mandela. Dat zal drie uur later bekend gemaakt worden.

Voor Stork was het Rivoniaproces een 'kardinale, essentiële ervaring'. Het heeft hem mede gevormd tot de lastige en tegendraadse diplomaat waaraan de huidige minister van Buitenlandse Zaken zich met regelmaat zou storen. Hij hoorde tijdens het Rivoniaproces Sisulu, Kathrada en Mbeki spreken. De laatste hield een indrukwekkend betoog over de sociale omstandigheden waaronder de zwarten leefden. Sisulu en Kathrada op hun beurt werden zich 'weergaloes' in het kruisverhoor terwijl Mandela respect afdwang met zijn beroemde slotverklaring. 'Je kon tijdens die rede een speld horen vallen', herinnert Stork zich. Maar ook Bram Fischer, Mandela's advocaat en voorzitter van de verboden Zuidafrikaanse communistische partij, Dennis Goldberg en Lionel Goldstein, twee andere verdachten en eveneens communisten, maakten diepe indruk.

Knik

Met de verdachten spreken was onmogelijk, Stork moest het met een minzame knik van Mandela in zijn richting doen. Zwaaien kon al niet meer nadat de openbare aanklager Yutar de buitenlandse waarnemers uit de jurybox had laten verwijderen omdat hij zich opwond over de enthousiaste uitwisseling van vriendelikheden. Rechter De Wet herriep weliswaar het besluit van de aanklager, die over dit soort zaken niet te beslissen had, maar de verdachten begrepen dat ze hun groeten niet al te uitbundig moesten demonstreren. Stork rapporteerde overigens al zijn bevinding aan de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Luns, die zich toendertijd op een ander standpunt stelde dan hij tegenwoordig in pro-apartheidspublicaties verkondigt. Luns had met zijn Britse en Amerikaanse

ambtsgetoet afgesproken te zullen interveniëren bij een mogelijke doodstraf voor Mandela. 'Met zo'n uitspraak werd ernstig rekening gehouden'.

De 'minzame knik' was het enige contact dat Coen Stork tijdens zijn driejarige verblijf in Zuid-Afrika met ANC-leden had. De werelden van blank en zwart waren volstrekt gescheiden en ANC-leden zaten of gevangens of waren gevlucht. 'Je had sowieso nauwelijks contact met zwarten. Ik kende alleen Nat Nakasa, hij was de eerste zwarte columnist bij de Rand Daily

Mail, een anti-apartheidskrant. Ik liep wel met hem over straat en werd dan door iedereen nagekeken. In de flat waar ik woonde met mijn toenmalige vrouw, een Zuidafrikaanse, plakte misse Honeyball, de conciërge, een papier met 'alleen voor blanken' erop. Toen ik haar vroeg of ook mijn zwarte kinder-verzorgsters van liftgebruik waren uitgesloten, zei ze: 'Nee, natuurlijk niet'. Maar toen ik vroeg 'And what about my friends', keek ze me verbijsterd aan. Zwarte vrienden, die had je eenvoudigweg niet'. Ook bij een concert van de Dutch

Swing College Band in Soweto werd Stork met de apartheid geconfronteerd. Hij wilde zijn bedienden en plezier doen en reed er naartoe. Maar - beschuldig apartheid nooit van inconsequenties! - juist hem werd de toegang ontzegd. Het concert was 'slegs vir swarte' toegankelijk.

Praatjes

De ambassadeur blijft - ondanks de brief van Mandela - bescheiden over zijn bijdrage aan de strijd tegen apartheid. De tweede wereldoorlog maakte een anti-racist van Stork en met dat besef tooeg hij in 1962 naar het land waar de Neurenberger rassensetten voortleefden, maar zijn activiteiten en plezier doen en reed er naartoe. Maar - beschuldig apartheid nooit van inconsequenties! - juist hem werd de toegang ontzegd. Het concert was 'slegs vir swarte' toegankelijk.

Voor de Zuidafrikaanse regering was het overigens voldoende reden om Stork's telefoon af te luisteren en hem te volgen. Ook werd hem te verstaan gegeven dat hij op parties wat minder over apartheid zou moeten praten. Maar juist die 'praatjes' en zijn voorzichtige omgang met mensen als Makosa leverden hem in verzetsskringen bijkaar zoveel vertrouwen op dat ze hem - kort voor de arrestatie van een groot deel van de ANC-leiding op Rivonia - vroegen enkele onderduikers in zijn riante Flamingofflat tegenover de regeringsgebouwen in Pretoria onderdak te verschaffen. Maar dat weigerde hij. Het was te riskant, het had de relaties tussen Nederland en Zuid-Afrika op het spel kunnen zetten.

Hij lijkt er - toen Rivonia, nu Boekarest - op belangrijke momenten van de geschiedenis bij te zijn. 'Toeval', zegt hij. En: 'Ik had niet om Boekarest gevraagd'. Achteraf vindt hij het heel spannend om de gebeurtenissen van de democratie mee te maken. Een verzoek om de laatste jaren van zijn diplomatieke loopbaar elders gedetacheerd te worden, heeft hij na de val van Ceausescu ingetrokken. In Roemenie gebeurt het nu.

Hij heeft het met zijn Roemeense verzetsvrienden regelmatig over Zuid-Afrika. 'Ik heb grote moeite om mijn sympathie voor het ANC uit te leggen. Ze zien het als de bondgenoot van hun voormalige vijand. Maar ik probeer ze uit te leggen dat Mandela gelijk had toen hij zei dat 'communisten nu éénmaal de enige blanken waren die hielpen in de strijd tegen apartheid'. Hoewel, het was ook een beetje simplistisch. Alan Paton - auteur van het legendarische 'Tranen over Johannesburg' - prominent bestrijder van de apartheid - was fel anti-communist en toch van de partij'. En het gaat, vertelt hij er zijn vrienden nadrukkelijk, niet over de communisten in Roemenie. 'Je hebt namelijk geen communisten in Roemenie'. Ook met de vorige machthebbers discussieerde Stork wel over Zuid-Afrika. 'Ze zeiden: U praat met mensen die tegen Roemenie zijn. En ik zei dan: Waarom geeft u me geen lijst met namen van mensen waarmee contact verboden is. Dat kreeg ik in Zuid-Afrika ook. Dan vlogen ze tegen het plafond. Hoe durft u het te vergelijken, riepen ze!'

Of ze vroegen waarom ik contacten onderhield met mensen die niets met Nederland te maken hebben. Waarop ik uitlegde dat dat in Nederland wel vaker voorkomt. Wij hebben veel belangstelling voor mensen die niets met ons land te maken hebben. Zoals Mandela. Dan waren ze stil, hadden ze niks te zeggen'.

Later: 'Al die intimidatie onder Ceausescu. Ik kon het alleen maar met Zuid-Afrika vergelijken'.

Droom ik?
Nee, het is waar.
Het gaat gebeuren.
Het is gebeurd.
Hij komt vrij.
Hij is vrij.

We moeten die MOEDIGE meneer de Klerk BELONEN met nieuwe INVESTERINGEN

Nelson Mandela, kort na zijn vrijlating 'Je kunt niet half vrij zijn'

Sluit je aan bij de Anti-Apartheids Beweging

Nederland en ontvangst minstens zes keer per jaar De Anti Apartheidskrant

Bon

Ik sluit mij voor *f* .... (minimaal 15 gulden per jaar) aan bij de Anti-Apartheids Beweging Nederland. Stuur mij snel een accept-girokaart. Ik ontvang zes keer per jaar De Anti Apartheidskrant.

Naam:

Adres:

Postcode/Woonplaats:

Handtekening:

Bon opsturen aan: AABN, Antwoordnummer 2590, 1000 PB Amsterdam

'Eer de vrouwen in de strijd'

Januari 1990. Honderdzeventig Zuidafrikaanse vrouwen bezoeken Amsterdam. Praten over hun positie nu en in een toekomstig, vrij Zuid-Afrika. Thuis regeert apartheid is en een ontmoeting onmogelijk. Hier groeit de solidariteit. Met de vrouwen, met de meerderheid van Zuid-Afrika en hun landgenoten in ballingschap.

Februari 1990. Langgekoesterde vrijheid van Mandela wordt feit. Een stimulans op weg naar het vrije, democratisch, non-rationale en non-sexistische Zuid-Afrika.

Malibongwe wenst vanuit Nederland Nelson Mandela een warm welkom en geluk met de hereniging met de Zuidafrikaanse vrouwen, mannen en kinderen. Samen leefden we 27 jaar naar zijn vrijlating toe.

Amandla Awethu!

Binnenkort verschijnt: Malibongwe, het 32-pagina verslag van de conferentie. Bestellingen: 020 - 26 75 25.

de anti apartheidskrant

Een speciale uitgave van De Anti Apartheidskrant en De Groene ter gelegenheid van de vrijlating van Nelson Mandela op zondag 11 februari 1990.

Aan deze uitgave werkten mee: Adriaan van Dis, Mongane Wally Serote, Pieter Dirk Uys, Vernie February, Evelien Groeninck, Astrid Roemer, Willem van Manen, KaFak, Bart Luifink, Coen Sterk, Victor Verster, Kier Schuringa, Luutje Niemantsverdiert, Jan Willem van Gelder, Selma Vrooland, Jeroen de Vries, Michel Zaat, Pieter Boersma (fotografie).

Nederland viert de vrijlating van Nelson Mandela

zaterdag 17 februari 1990, 14.00 - 17.00 uur, Amsterdam

Mandela Festival

Muziek en toespraken, 's avonds feest in theaters rond het Leidseplein voor een vrij en democratisch Zuid-Afrika. Middagprogramma: toespraken van een vooraanstaand ANC-vertegenwoordiger, een vertegenwoordiger van het Welkom Mandela Comité en mogelijk van het Nederlandse kabinet. Daarnaast optredens van de Zuidafrikaanse groep Sarafina, een Nederlandse band en mogelijk een internationale act.

- Voor onmiddellijke opheffing van de noodtoestand
- Voor vrijlating van alle politieke gevangenen.
- Tegen elke vorm van geweld door het apartheidregime

tegen de Zuidafrikaanse bevolking

Het festival wordt georganiseerd onder auspiciën van het Welkom Mandela Comité. Het comité is opgericht op initiatief van de Anti-Apartheids Beweging Nederland, het Komitee Zuidelijk Afrika en de Werkgroep Kairos en bestaat uit Prof. Dr. Th. C. van Boven, Frans Bruggen, Bob Goudzwaard, Ruud Gullit, Gerda Havertong, Henk Hofstede, Prof. dr. L. de Jong, Freek de Jonge, Jeroen Krabbé, Dr. D. C. Mulder, M. Rabbae, Mathilde Santing, rabbijn A. Soetendorp, Johan Stekelenburg, Sienie Strikwerda - Van Klinken, Ed

van Thijn, Jan Wolkers, Sietse Bosgra (KZA), Conny Braam (AABN), Cor Groenendijk (Kairos). De vereniging Lokale Overheden Tegen Apartheid (LOTA) heeft de bij haar aangesloten gemeenten opgeroepen tot het organiseren van eigen festiviteiten.

Wilt u informatie over de festiviteiten in Amsterdam of de tientallen gemeenten die eigen activiteiten organiseren, bel het informatienummer 020 - 26 75 25 op het secretariaat van het Welkom Mandela Comité, ondergebracht in het AABN-kantoor.

De anti-apartheidsorganisaties zamelen deze week geld in voor de opbouw van de ANC-organisatie in Zuid-Afrika en ter ondersteuning van het communicatienetwerk, zoals Radio Freedom. Giften kunnen gestort worden op giro 14466 t.n.v. Cadeau Mandela, p/a KZA, Amsterdam.

Hoera!

Het is nu kwart voor één, zondagmiddag. Over een uurje komt Nelson Mandela vrij. Ik had niet gedacht dat ik er zo blij om zou zijn. Telkens weer blijkt hoe moeizaam de periode is die volgt op zo'n geweldige momentopname. Kijk naar Roemenië, waar de opportunisten alle glorie van de revolutie al weer hebben weggevreten. De taaië strijd om handhaving van mensenrechten zal in Zuid-Afrika ook voortduren. De neorechten hebben op de dag van de aankondiging door De Klerk staan zwaaien met vlaggen, waarop het hakenkruis loeigroot te zien valt. Mandela zal meteen in een kogelvrije auto moeten. Hij is oud, hij heeft meer dan een kwart eeuw toegeleefd naar dit ene, glorieuze ogenblik. Het was zijn hoofddoel niet, natuurlijk. In zijn streven naar one man one vote was en is hij het grote voorbeeld van onemindedness. Maar de gebeurtenissen op zich, de bevrijding, heeft hetzelfde effect als het winnen van een re-

volutie, als de bevestiging van elke dappere daad: je loopt rond alsof je verliefd bent zo blij, en misschien is dat ook wel zo, misschien ben je verliefd. Niet op een persoon, maar op de erkenning van levenslust. Van rechtvaardigheid, van hardstikke goed, zo hoort het! Zingen van gezondheid, blij om het onvoorstelbaar gae moment. Ze zullen dansen in Zuid-Afrika, en dringen om hen te kunnen horen als hij op het balkon zijn toespraak houdt. Her en der zal het argeloos moeie feest verstoord worden door geweldadige uitingen van de krankzinnige zelfzucht, die zo lang in Zuid-Afrika mocht blijven bestaan. Aan vrijwel alle onvoorstelbaar juiste momenten schijnt het bloed van destructief verzet te moeten kleven, de tegenkracht die bijna niet te houden is. Nog een half uurje. Mandela komt vrij. Een momentopname. Het was het hoofddoel niet in de strijd tegen apartheid. Maar het is in al z'n tijdelijkheid het sterkste, het mooiste en het gezondste wat er maar gebeuren kon. Hoera!

Selma Vrooland

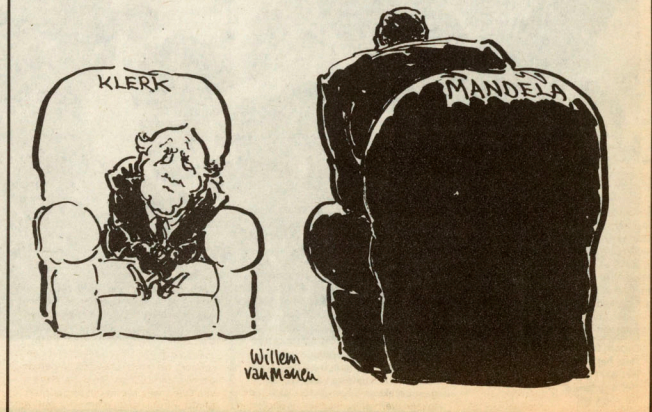
advertentie

Nelson Mandela: Zuid-Afrika behoort aan allen die er wonen.

Teksten van Mandela, voorwoord Rudi Boon.
Uitgave Jan Mats / AABN

Stort 7,50 op giro 580 900 t.n.v. Anti-Apartheids Beweging Nederland in Amsterdam o.v.v. Mandela-teksten

vindt U nou zelf 300 jaar groepsbescherming ook niet welletjes?

Mandela is vrij.

Het is feest. Nelson Mandela is eindelijk vrij. Een enorme overwinning en stimulans voor 'zijn' nu niet langer verboden ANC. Aan de euforie rond Mandela's vrijlating kleeft echter ook een gevaarlijke kant. Tegenstanders van sancties, zoals Margaret Thatcher, zien in de ontwikkelingen in Zuid-Afrika de bevestiging van hun 'gelijk'. Haar opstelling versus Zuid-Afrika staat op 20 februari in Dublin op de agenda van de premiers van de EEG-staten.

Ook de Belgische minister van buitenlandse zaken Eyskens liet zondag al doorschemeren dat het blanke minderheidsbewind zijn goede wil had getoond en nu toch niet langer 'gestraft' mag worden.

Het Nederlandse beleid blinkt uit in onduidelijkheid. Verklaarde vice-premier Kok afgelopen zaterdag nog dat de sancties tegen Zuid-Afrika van kracht moesten blijven, minister van buitenlandse zaken Van den Broek liet zich daar een stuk 'genuanceerder' over uit.

En dat allemaal terwijl De Klerk en zijn Nationale Partij toch alleen maar zijn gezwicht voor de niet aflatende druk uit binnen- en buitenland. Dat dat niet van harte, vanzelf en vanuit een diep gevoelde overtuiging is gegaan, moge voor een ieder duidelijk zijn. En als het aan een meerderheid van de blanke minderheid ligt, zijn de grenzen van de 'veranderingen' nu al bereikt, zo niet overschreden.

Nelson Mandela zelf is zeer uitgesproken over het sanctiebeleid tegen zijn land. In Kaapstad verklaarde hij afgelopen zondag:

"Wij doen een beroep op de internationale gemeenschap de campagne ter isolering van het apartheidsregime voort te zetten.

Het opheffen van sancties nu, zou het risico kunnen opleveren dat het proces naar de volledige afschaffing van apartheid onderbroken

wordt". Zuid-Afrika is er dus helaas nog lang niet. Het land heeft nog een lange, moeizame weg te gaan. Een weg die in ieders belang moet leiden naar een democratisch, vrij, vreedzaam en non-raciaal Zuid-Afrika. Want Mandela is weliswaar vrij en het ANC niet langer verboden, de noodtoestand is nog steeds van kracht en het merendeel van de politieke gevangenen zit nog vast. Wanneer dat niet verandert, heeft het ANC volgens Mandela "...geen andere keuze dan door te gaan. Wij hebben te lang op onze vrijheid moeten wachten. Het is nu de tijd om de strijd op alle fronten te intensiveren". Met Mandela's terugkeer, is de strijd om een niet-raciaal en democratisch Zuid-Afrika in een nieuwe, beslissende fase gekomen. Hopelijk krijgt de toekomst van Zuid-Afrika gestalte aan de onderhandelingsstafel. Een sterk ANC en voortgaande sancties tegen en druk op Pretoria zijn daarvoor noodzakelijk.

Mandela is weliswaar vrij, maar nu heel Zuid-Afrika nog.

En liefst vandaag.

U kunt daarbij helpen. Door bij te dragen aan het cadeau voor Nelson Mandela. Een symbolisch cadeau, want het geld dat wordt ingezameld is bestemd voor het ANC. Voor het versterken van de organisatie, voor de mobilisatie, scholing en voorlichting. Help bij de opbouw van een vrij en democratisch Zuid-Afrika. Steun het ANC. Maak vandaag nog uw bijdrage over op Giro 14466, ten name van 'Cadeau Mandela', Amsterdam.

Voor nadere inlichtingen: 020 - 27 08 01

'Cadeau Mandela' is een gezamenlijk initiatief van: Anti-Apartheidsbeweging Nederland - Komitee Zuidelijk Afrika - Werkgroep Kairos - Werkgroep voor Radio Freedom

En nu Zuid-Afrika nog!

